

ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308-9196 / e-ISSN:1308-7363

Yıl: 19 Sayı: 52 Nisan 2026

Yayın Geliş Tarihi: 11.01.2026 Yayına Kabul Tarihi:16.04.2026

DOI Numarası: <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1860970>

Makale Türü: Araştırma Makalesi/Research Article

Atıf/Citation: Malikova, S. ve Kara, B. (2026). Kuzey Kafkasya'daki Çatışmalarda Dini ve Etnik Grupların Rolü. *Adiyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (52), 712-740.

KUZEY KAFKASYA'DAKİ ÇATIŞMALARDA DİNİ VE ETNİK GRUPLARIN ROLÜ

Sabina MALİKOVA*

Bülent KARA**

Öz

Kuzey Kafkasya, Avrupa ve Asya'daki Kafkas bölgesinin bir bölümüdür. Güney Kafkasya dünyada insan çeşitliliğinin en fazla olduğu bölgelerden biridir. Kafkasya'nın Rusya'ya bağlı ya da muhtar yapılı olan bölümü ile Rusya'dan ayrı olan yönetimlerin egemenliğindeki bölümü ayrı ayrı isimlendirilmektedir. Rusya tarafına Kuzey Kafkasya, Rusya'nın dışında kalanı ise Güney Kafkasya diye adlandırılır. Aslında Kuzey Güney ayrımını Kafkas Sıradağlarına göre de yapabilmek imkânı bulunmaktadır. Bu dağların Kuzeyi ve Güneyi diye de bölgeyi ayıran yaklaşımlar mevcuttur. Biz de etnolojik meseleler bakımından Kuzey Kafkasya'nın Güney Kafkasya'ya göre biraz daha öne çıkan karakteristik vasıfları bulunduğundan, bu ayrım konusuna çalışmamızda yer vermiş olduk. Bu kadar çok insan çeşitliliğinin varlığı sebebiyle, iklimlerin geçiş güzergahı da olan bu dünya bölgesini insanların da geçiş bölgesi olarak adlandırılmasını gerekli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kafkasya, Kuzey Kafkasya, etnik grup, etnisite

* Doktora Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, malikovasabina44@gmail.com, Niğde/Türkiye

** Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, bkara68@gmail.com, Niğde/Türkiye

THE ROLE OF ETHNIC AND RELIGIOUS GROUPS ON CONFLICTS IN NORTH CAUCASUS

Abstract

The Caucasus is a part of the Caucasus region in Europe and Asia. South Caucasus is one of the most diverse regions in the world in terms of human diversity. The Caucasus is divided into parts under Russian control (either autonomous or under Russian rule) and parts under the sovereignty of separate administrations. The region within Russia is called the North Caucasus, while the area outside of Russia is called the South Caucasus. In fact, the North-South distinction can also be made based on the Caucasus Mountains. There are approaches that divide the region into North and South of these mountains

We have included this distinction in our study because, from an ethnological perspective, the North Caucasus has some more prominent characteristics compared to the South Caucasus. The presence of such a diverse group of people makes it necessary to call this region of the world, which is a transit route for climates and therefore geographies, a transit region for people as well.

Keywords: Caucasus, North Cacasus, ethnic group, ethnicity.

1. GİRİŞ

Kafkasya dünyada insan çeşitliliğinin en fazla olduğu bölgelerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu çeşitliliğin doğal gerekçelere sahip olduğu söylenebilir. Kafkasya denildiğinde Kafkas Sıradağlarının yayılma alanı, Kafkas ahali si dendiğinde de bu sıradağların etraflarına yayılmış 50'yi aşkın topluluk akla gelmektedir (Özey, 2001:77).

Kafkasya'nın Kuzey kesimini Kuzey Kafkasya adıyla ifade etmek mümkündür. Kafkasya'nın Rusya'ya bağlı ya da muhtar yapılı egemenlik alanlarına sahip cumhuriyetlerinin olduğu bölümü ile Rusya'dan ayrı olan yönetimlerin egemenliğindeki bölümü ayrı ayrı isimlendirilmektedir. Rusya tarafına Kuzey Kafkasya, Rusya'nın dışında kalanı ise Güney Kafkasya diye adlandırılır.

Gürcistan-Rusya arasındaki tartışmalı bölümler de coğrafi olarak Kuzeye, siyasal olarak Güney'e aittir denilebilir. Aslında Kuzey Güney ayrımını Kafkas Sıradağlarına göre de yapabilmek imkânı bulunmaktadır. Bu dağların Kuzeyi ve Güneyi diye de bölgeyi ayıran yaklaşımlar mevcuttur (Ayan, 2010:20-21)

Biz de etnolojik meseleler bakımından Kuzey Kafkasya'nın Güney Kafkasya'ya göre biraz daha öne çıkan karakteristik vasıfları bulunduğundan, bu ayrım konusuna çalışmamızda yer vermiş olduk.

Kafkasya, geçit vermez sıradağların içerisinde bulunan çok sayıda vadiden oluşmaktadır. Bu durum bölgenin sosyo-kültürel dinamiklerini de belirleyen etmenler olarak devreye giren bir tabloyu ifade etmektedir (Kantarıcı, 2006:29). Dünyada var olan insan çeşitliliği gerekçelerinin tamamına yakını Kafkasya'da gözlemlemek mümkündür. Çok sayıda farklı devletler, özerk cumhuriyetler ve oblastlara sahip olması da bundan kaynaklanmaktadır.

Bu vasıflarından dolayı, Kafkasya, tarihin çok eski dönemlerinden beri önemli görülen bir yapıya sahiptir. Bunun yanı sıra zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarına da sahiptir. Bu durum da bölgeyi mücadele arenasına döndürmektedir (Yıldırım, 2007:1). İnsan çeşitliliğinin bu kadar fazla olması, farklı insan guruplarının varlığı iklimlerin dolayısıyla coğrafyaların geçiş güzergahı olan bu dünya bölgesini insanların da geçiş bölgesi yapmıştır. Bir taraftan dünyanın süper güçlerinin diğer taraftan bölgenin büyük güçlerinin bölgede uzantıları söz konusu olduğu için bölge, dünyada en fazla çatışma gözlemlenen ya da her an çatışma olma ihtimalini uhdesinde barındıracak bir yapıya sahiptir.

Bu çalışmada sosyal antropolojik olarak Kafkasya Bölgesindeki etnolojik ve dini çeşitlilikler analiz edilmiştir.

Bu konunun tarafımızdan araştırılmasının gerekliliği insan çeşitliliğinin çok fazla olduğu bu bölgenin çatışmalara açık olması gerçeğine dayanmaktadır. Çok fazla çatışma olmasını sağlayan kırılma noktalarını bölgede var olan farklı toplumsal gruplar ve kültürel çeşitlilik beslemektedir. Bölgenin anlaşılması dünyanın sorunlu yerlerinden birinin neden burası olduğunun bilincine varılmasına katkıda bulunmayı temin edecektir.

Konunun kapsamını dört bölüm oluşturmaktadır. Birinci bölümde kavramsal çerçeve, ikinci bölümde Kuzey Kafkasya'nın bazı özellikleri, üçüncü bölümde Kuzey Kafkasya'daki insan çeşitliliği ve dördüncü bölümdeyse dini-etnik grupların bölgesel çatışmalardaki rolü ele alınmıştır.

Bu noktada çalışmada kullanılan yöntem izah edilmelidir.

2. YÖNTEM

Çalışma literatür taraması modeli ile yapılmıştır. Tarama modeli bilimsel araştırmalar konusunda temel başvuru kaynağını ortaya koymuş olan Karasar'ın yaklaşımına göre, "geçmişte veya var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır." (Karasar, 2012:77). Buradaki yaklaşıma göre, bu çalışmada Kuzey Kafkasya'nın insan yapısı, dini ve etnik gruplar açısından analize tabi tutulmuştur. Sosyal antropolojik bağlamda bir durum tespiti yapılması söz konusudur.

3.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramlar bilim alanları için anahtar gibidir. Söz konusu alana girmek için anahtara ihtiyaç bulunmaktadır. Adına terminoloji de denilen bu alan anahtarları bilim dünyasına daha kolay ışık saçan konumda olmaktadır. (Erkal, 1996). Bu bağlamda, metodik olarak kavramsal analiz yapılması zorunluluk arz etmektedir.

Ele alınan konu bakımından önem arz eden kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramların analizini yapmak gereklidir. Bu gerekliliğe grup kavramının izahıyla başlamak uygun olabilir.

3.1. Grup

İnsanların tek başlarına halledemeyecekleri problemlerini birleşerek çözme mecburiyetlerinden doğmuş olan sosyal gruplar sosyal bilimler literatüründe önemli kavramlardan biridir.

Bu analizlerden sonra grup kavramını tanımlayacak olursak şu şekilde bir yaklaşım sergileyebiliriz: Toplumda yaşayan bireylerin aralarında etkileşim olarak belirli amaçları gerçekleştirebilmek için bir araya gelmiş insan topluluğuna grup denir (Tuncel, 2015:58-59). Toplum içinde yapılacak olan faaliyet türüne göre şekillenme ihtimali olan grupların insanlara kimlik kazandıran ve toplumda edinmiş oldukları yerlerini pekiştiren yönleri vardır.

Toplumsal grup kavramının izahından sonra bir grup biçimi olarak etnik grubu açıklamak önemli olacaktır.

3.2. Etnik Grup:

Bir sosyal grup türü olan etnik grup kültürel olarak oluşmuş grup biçimini anlatmaktadır.

Herhangi bir bireyin üyesi olduğu gruba atfettiği anlam ve gruba üye olmanın ifade ettiği değer, gruba ait olmaktan kaynaklanan kendilik bilincinin bir parçası şeklinde oluşmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin etnik bir kategoriye mensubiyetine ilişkin bilgisi, olumlu ve olumsuz anlamda söz konusu mensubiyete atfettiği değerle bağlantılıdır (Nas, 2022:65).

Etnik grup hususunu anlayabilmek için öncelikle kültür kalıplarını bilmek gereklidir. Kültürün bir ana kalıbı denilen bütünlüğü vardır ki buna hâkim kültür denir. Bir de alt örneklerini teşkil eden alt kültür kalıbı vardır. Bu kalıplardan hâkim olan kültüre ana kültür kalıbı ifadesi de kullanılabilir. İşte bu ana kültür kalıbı denilen bütünden sosyal mesafe bakımından uzak; ırksal olmaktan ziyade kültürel olarak teşekkül etmiş olan gruba etnik grup denmektedir (Ercan, 2015:94).

Bir memlekette örf ve adetlerde, geleneklerde, inanç anlayışında, mimaride, musikide, görsel sanat anlayışlarını ortaya koyan insan bütünlüğünün aksine olacak şekilde, onlara zıt düşen insan toplulukları bunu ifade etmektedir.

Etnik grup kavramını izah ettikten sonra bu husus açısından önemli olan dini gruplar kavramını açıklamak gerekmektedir.

3.3. Dini Gruplar:

Dini referansı temele alarak oluşturulmuş olan gruplara dini gruplar denmektedir. Belirli amaçları dini gerekçeyle bir araya gelerek gerçekleştirmek kaygısındaki insanlardan oluşan gruplar farklılık gerekçesi olarak toplumlarda yer almaktadır.

Din sosyologlarının yaklaşımına göre, dini gruplar, dinin farklı yaşanışlarını ifade eder. Söz gelimi dinin yoğun bir yaşanışını anlatır. Hristiyanlardaki farklı kiliseler, diğer dinlerde var olan tarikat ve cemaat adıyla takdim edilen gruplaşmalar bunlardandır. Aslında, dini gruplar önemli oranda değişime uğramışlardır. Bununla beraber genel olarak samimi ilişkilerin egemen olduğu ve birbirine güçlü bağlarla bağlı olan insan topluluklarıdır. (Yavuz, 2019:91). Dini grup tipleri olarak mezhep, cemaat ve tarikat anlatılabilir. Mezhep, dinin siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik koşulların değişimine bağlı olarak yorumlanması, anlaşılması ve yaşanmasında ortaya çıkan görüş ve düşünce farklarının kurumsallaşmış olmasıdır. Başka bir anlatımla, mezhep, dini inanç gruplarının yaşadıkları dünyaya verdikleri bir cevaptır. Bir diğer önemli dini grup tipi olan Cemaat, aynı inanç, duygu, öğreti ve düşünce etrafında bir araya gelen insanların oluşturduğu bir insan topluluğu demektir. Sözlükteki anlamı gidilen yol, gidiş olan tarikat, Allah'a ulaşma gayesini güdenlerin izledikleri özel tarz, yöntem ve hareket anlamına gelmektedir (Coşkun, 2020:240-243).

Kafkasya, özellikle de Kuzey Kafkasya din çeşitliliğinin yaşam alanında en fazla egemen olduğu dünya bölgelerinden biridir. Doğu-Batı ve Kuzey-Güney eksenli geçişlerin en önemli kırılma noktalarından biri olmasının temelinde de farklı dini grupların bölgedeki varlığı bulunmaktadır.

Çalışmanın bu aşamasında etnisite kavramını açıklamak icap etmektedir.

3.4. Etnisite:

Başlangıçtaki anlamıyla dinsiz ya da pagan anlamında olan etnik sözcüğü, Yunanca ethnos daha sonra ethnikos kelimesinden türetilmiş olup kabile veya ırk anlamlarına gelmektedir. Kavram 14. Yüzyılın ortalarında 'ırksal' söylemlerin (soy ve akrabalık dayanışmasıyla ilişkilendirilen) gelişmeye başladığı 19. Yüzyılın ortalarına kadar bu anlamda kullanılmıştır (Gönenç, 2012:746).

Daha sonradan anlamında değişmeler olmuş ve başlangıçtakinden çok farklı bir anlam kazanmıştır. Bugün gelinen noktada geniş anlamlar kazanmış bir kavram olan etnisite, “bir bireyin ya da insan grubunun soy, kültür ve dil açısından farklılığını ortaya koyan kimliksel özelliklerine etnisite denmektedir.” (Kineşçi, 2021:112). Bir anlamda soy ve kökenin yanı sıra sahip olunan farklı özellikleri olan yaşam biçimleri, her günkü münasebet özellikleri, eğlence yaklaşımları, devam ettirdikleri gelenekleri, değer yargıları gibi özellikler etnisite kapsamı içerisinde değerlendirilir. Aslında işin özünde kültür açısından ortaya çıkmış farklılıklar bulunmaktadır.

Etnisite kavramından sonra etnoloji kavramını da ele almak icap edecektir.

3.5. Etnoloji:

Köken bilimi diye ifade edilen etnoloji insanların yeryüzüne dağılışını ve etnik gruplara ayrılışını inceleyen bilim dalıdır. İnsan çeşitliliğine bir bakış diye tanımlayabileceğimiz antropolojinin alt disiplinlerinden olan sosyokültürel antropolojiye etnoloji ismi de verilir. Bir bakıma farklı disiplinlerden istifade ederek kültürün ve kökenin çok değişkenli analizlerle incelenmesi etnoloji denilen bilimin uğraştığı hususlardandır (Gezgin, 2021:32).

Bu aşamadan sonra Kuzey Kafkasya'nın özelliklerini izah edeceğimiz bölüme geçmek mümkündür.

4. KUZEY KAFKASYA'NIN ÖZELLİKLERİ

“Kafkas” kavramının kökeni hakkında birçok fikir ileri sürülmüştür. İleri sürülen bu fikirlerden birine göre: “Kafkas” tabiri, “het” dilindeki “qaz-qaz” sözünden gelmekte olup, geçmişte Karadeniz'in güneyinde yaşayan eski bir halkın adını taşımaktadır. Bir başka iddiaya göre: Slav dillerinden olan “kovat (metal dövmek)” sözü ile bir kavim adı olan “qas” sözünün birleşmesi sonucu, “Qasların metal döven dağ ülkesi” anlamına gelmektedir. Kafkas dağ adının Sanskrit dilindeki “Qaz” (ışıldayan) “Qravan” (kaya) ve “Kuh-Kasp” (Kaspi Dağları) kelimelerinden türediği yönünde de iddialar mevcuttur. A. A. Bakuhanov ise: “Kafkas” adını “Qas” sözü ile şark kaynaklarında efsanevi bir dağ olarak çok meşhur olan “Qaf” kelimesinin birleşmesi neticesinde ortaya çıktığını belirtir (Yıldız, 2006:23-24).

Kafkasya, batıda Azak Denizi ve Karadeniz, kuzeyde Kuban ve Kuma Nehirleri, güneyde Türkiye ve İran ile çevrelenmiştir. Kafkasya Bölgesi Kırım'ın Doğusundaki Taman Yarımadası'ndan Hazar Denizi'nin Batısındaki Apşeron Yarımadası'na kadar uzanmakta olan bir alanı ifade etmektedir. Kafkasya için iki tarafında denizlerle (Hazar ve Karadeniz) olan “Bir Kara Boğazı” deyimi de kullanılabilir. Kafkasya'nın daha geniş bir planda bakışla ifadesi yaklaşık 5 bin km uzunluğundaki Akdeniz, Ege Denizi, Marmara Denizi, Boğazlar, Karadeniz ve Azak Denizi'ni kapsayan bir su yolunun doğu ucundaki yer ifadesi kullanılabilir. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını birbirleriyle buluşturan coğrafi konumun adı Kafkasya demek oluyor (Sapmaz, 2008:19-20).

Kafkasya bölgesi; Kuzey Kafkasya ve Güney Kafkasya olmak üzere, iki bölümde tanımlanmaktadır. Kuzey Kafkasya denildiğinde, bugün Rusya Federasyonu sınırları içinde kalan sözde Özerk Adige, Karaçay Çerkes, Kabardin-Balkar, Kuzey Osetya, Çeçenistan, İngusetya ve Dağıstan Cumhuriyetleri akla gelmektedir. Güney Kafkasya ise Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan Cumhuriyetleri ve Güney Osetya Bölgesinden oluşmaktadır. Ruslar bu bölgeye “Zakovkaz”, “Kafkasya” demektedir. Güney Kafkasya için “Kafkas Ötesi” kavramı da kullanılmaktadır (Tavkul, 2002:11).

Bazı yaklaşımlar da Kafkasya'yı üç bölgeye ayırmaktadır: Bu üç bölge birincisi Don ve Volga Nehirleri arasında kalan bozkır bölgesini kapsayan ve geniş tarım alanlarını kapsayan “Step Kafkasyası”, ikincisi “Büyük Kafkasya” ve üçüncüsü Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'ı kapsayan “Transkafkasya” bölgesidir (Demir, 2003:60).

Hangi tasnif baz alınıralsa alınsın, bölgede egemen olmak isteyen Kafkasya'ya bütün olarak egemen olması gerekmektedir. Güney'e sahip olmanın yolu Kuzey'e sahip olmaktan geçmektedir. Kuzey Kafkasya, Kafkasya'nın giriş kapısı konumundadır. Örneğin Rusya da bölgeye Kuzey Kafkasya'ya tam egemen olduktan sonra bölgedeki kontrolü kendi lehine sağlayabilmiştir (Can, 1996:209). Bu bölgenin başka bölgelerden farkı hem kendisinin petrol ve doğal gaz kaynaklarına sahip olması hem de Doğu-Batı ve Kuzey-Güney eksenli başka bölgelerdeki kaynakların iletim hattı konusunda kavşak olması ile açıklanabilir.

Kuzey Kafkasya'nın bölgesel olarak önemini ve tanımlamasını yaptıktan sonra coğrafi açıdan Kuzey Kafkasya'nın açıklanacağı bölüme geçilebilir.

4.1. Coğrafi Olarak Kuzey Kafkasya

Coğrafya insan ilişkilerinde büyük oranda belirleyici olmaktadır. İnsanların yaşam koşulları büyük oranda coğrafya ve iklim koşullarınca tayin edilmektedir. İnsanlar yaşam biçimi denilen kültürlerini coğrafyalarının kategorik özelliklerine göre ortaya koymaktadırlar. Denizlere yakınlık, çöl bölgesi olma durumu, yükselti özellikleri vs. gibi faktörler hem insanın ekonomik faaliyetlerini hem de sosyo-kültürel vaziyetini etkilemektedir.

Kafkasya, Karadeniz ile Hazar Denizi arasında doğu-batı ekseninde uzanan ve yer yer 5 bin metreyi aşan yükseklerdeki sıradağlara verilen addır (Tavkul, 2002:11).

Rusya'nın güneyinde bulunan Kafkas Dağları, batısında Karadeniz, kuzeyinde Kuban ve Kuma Ovası, doğusunda Hazar Denizi, güneyinde Türkiye ve İran ile çevrilmiştir. Coğrafi olarak Kafkasya ise, Hazar denizinin batısındaki Apşeron Yarımadasından, Karadeniz'in kuzey doğusundaki Taman Yarımadasına kadar uzanan dağlık bölgedir (Kaşıkçı, 1999:8).

Kafkasya da coğrafi özelliği sebebiyle farklı etkileşimlerin ortaya çıktığı bir bölge olarak dünyadaki en çeşitli insan ve kültürün yaşam alanı konumundadır. Bu beşerî özelliklerinin yanı sıra, Kafkasya, doğal kaynaklar bakımından zengin olmasının yanı sıra farklı yönlerdeki geçiş güzergahında bulunduğu için kıymetli olan konumdadır. Bu konumundan ötürü jeopolitik ve jeostratejik açıdan önem arz etmesinden dolayı ve sahip olduğu petrol ve doğal gaz kaynaklarından dolayı, Kafkasya, dünyadaki güçler mücadelesinin sahnesi olmaktadır (İlhan, 1999:15).

Bölge koridor olarak hem iklim çeşitliliğinin hem de kültürel çeşitliliğin ortaya çıktığı bir coğrafya parçası olarak varlığını sürdüren bir bölge olarak öne çıkmaktadır. Bu aşamada insan çeşitliliği konusunu da izah etmek yerinde olacaktır.

Kuzey Kafkasya, Güneyinde Azerbaycan ve Gürcistan, doğusunda Hazar Denizi, batısında Karadeniz ve Azak Denizi bulunan Rusya Federasyonu'na bağlı bölgesidir. Rusya topraklarının yaklaşık yüzde 1'ini, nüfusunun ise yüzde 6,6'sını temsil eden bu bölge, etnik ve dini farklılıkların kendini en yoğun bir biçimde göstermesinin etkisiyle ülkenin en zor sosyo-ekonomik koşullarına sahip olan bölümdür. Bunun yanı sıra yolsuzluk, otoriterizm ve güvenlik sorunlarının da en fazla yaşandığı bölgesi konumundadır (Caferov-Aslanlı, 2016:1-2).

Kafkas Sıradağlarına "diller dağı" adının verilmesi de boşuna değildir. Bunun sebebi yüzölçümü çok büyük olmayan bölgenin insan çeşitliliğinin çok fazla olmasından kaynaklıdır. Dünyanın başka yerlerindeki farklı olarak Kafkasya'da dillerin çok uzun ömürlü olmasının sebeplerinden birinin de geçit vermeyen dağlık alanlar olduğu söylenebilir (Yalçınkaya, 2006).

Coğrafi olarak Kuzey Kafkasya'yı izah ettikten sonra demografik olarak Kuzey Kafkasya bölümüne geçilmesi yerinde bir yaklaşım olacaktır.

4.2. Demografik Olarak Kuzey Kafkasya

Kafkasya; din, dil ve etnolojik bakımdan dünyada çeşitliliğin en fazla olduğu insan yapısına sahip bölgelerden biri konumundadır. Dolayısıyla Kafkasya kültürler mozaiği bir coğrafyada heterojen yapı bir bölge olarak anlatılabilir (Ayan,2010:22).

Rusya'da bulunan Müslüman nüfusun yaklaşık üçte biri Kuzey Kafkasya'da varlığını sürdürmektedir. Müslümanlık, özellikle bölgenin doğu kısmında egemendir ve burada bulunan cumhuriyetlerin sahip olduğu nüfusunun %90'dan fazlası Müslüman'dır Kuzey Kafkasya, batıda Karadeniz'den başlayıp doğuda Hazar Denizi ile son bulan ve coğrafi olarak Kafkasya'yı ikiye bölen Kafkas Sıradağlarının kuzeyinde yer almaktadır. Günümüzde Kuzey Kafkasya'da Rusya Federasyonu'na bağlı yedi özerk cumhuriyet (Dağıstan, Çeçenistan, İnguşetya, Kuzey Osetya-Alanya, Kabardey-Balkar, Karaçay-Çerkes ve Adige) ve iki tane *kray* (yani bölge) (Krasnodar ve Stavropol) bulunmaktadır. Bu cumhuriyetlerdeki toplam nüfus 7.5 milyon civarındadır (Akhivadov,2020). Bu kadar çeşitli etnolojik yapıya rağmen bölgenin bütünlüğünde Slavlar ilk sırada gelen etnik gruplardır. Bu Slavların büyük bölümünü oluşturan Ruslar bölgeye 17. Yüzyıldan itibaren gelmeye başlamışlardır. Bu olguya rağmen Rusların mutlak üstünlük sağlayamadıkları tek bölge Kuzey Kafkasya olarak ileri sürülebilir. Son dönemlerde Rusların zor ekonomik koşullardan kaynaklı olarak bölgeden göç etmeye başladıkların gerçeği de mevcuttur. Her zaman etkin olan Rus nüfus politikası burada da kendini ortaya koyarak sekiz bölgelik Kuzey Kafkasya idare merkezini Stravropol Bölgesinin Başkenti Pyatgorski'ye çekmiştir. Slavlardan sonra bölgenin ikinci kalabalık nüfusu Türklere aittir. Bunlar Karaçaylar, Balkarlar, Nogaylar, Tatarlar, Türkler ve Azerbaycanlılardan oluşmaktadır (Caferov-Aslanlı, 2016:3).

Rusya Federasyonu içinde kendi tarihi, etnik ve sosyal yapısı ile kendine özel konumu olan Kuzey Kafkasya'nın sahip olduğu yüksek nüfusa rağmen, coğrafi olarak küçük olması bölgenin temel özellikleridir. Ayrıca bölgesel farklılıkların yanı sıra etnik gruplar arasında eşitsizliklerin bulunması da bölgenin bir başka özelliğini ortaya koymaktadır. Yerli etnik grupların geleneksel özellikler taşıdığı Kuzey Kafkasya'da bölgesel sınırlarla etnik sınırlar da birbirleriyle uyumsuz

durumdadır (Ayan, 2010:21). Bu durum da çeşitlikler ve çelişkileri derinleştirmektedir. Bölge adeta birbiriyle anlaşamayan farklı unsurları zorunlu olarak bir arada tutarak egemenlik tesis edilen bir karakter taşımaktadır. Bu hususta Sovyet nüfus planlama ve politikasının en ciddi örneklerinin de Kafkasya'da sergilenmesinin de temel gerekçelerini oluşturmaktadır.

Kafkaslardaki mevcut etnik çatışmaların Derman'a göre iki önemli nedeni vardır. Bunlardan birincisi geçmişten gelen bölge halkının çekişmesi ve ikincisi Sovyetler Birliği'nin yürüttüğü böl-yönet politikasıdır. Yine bu politikaların etkisiyle ortaya çıkan bu durumlar bu iki yönlü politikanın sonucu niteliğindedir. Buna göre, Kafkasya'daki halklar arasında yapay olarak çizilen hatlar ile bölge halkı değişik cumhuriyetlerin topraklarının bir parçası hâline dönüştürülmek istenmiştir. Derman'ın analizlerine göre, böl-yönet politikasının uygulanmasının en açık örnekleri 1864 ve 1944 yıllarındaki uygulamalarda görülmüştür. Gerçekleştirilen sürgünler sayesinde halk bir mozaik biçimini almış ve farklı grupların, bir arada yaşamaları güç hale getirilmiştir. Derman, ayrıca, halkın yalnızca göçe zorlanmamış, aynı zamanda çoğunluğun içerisine azınlıklar da dâhil edilerek azınlıkların yeni yerleştirildikleri yerlerde isyan edecek güce erişmelerinin engellenmiş olduğunu öne sürmektedir. Derman'a göre, böl-yönet politikası hem bölge halklarının ilişkilerini tayin etmiş hem de ilerleyen dönemlerde devletler arası ilişkilere yön vermiştir (Derman, 2013:32-33).

Bu aşamada çalışmanın Kuzey Kafkasya'daki antropolojik olguları anlatan insan çeşitliliğinin izah edilmesi mümkündür.

5. KUZAY KAFKASYA'DAKİ İNSAN ÇEŞİTLİLİĞİ

İnsanları birbirinden ayıran antropolojik gerekçelere insan çeşitliliğine bir bakış tanımlaması yapılmaktadır. Bir coğrafik alanda insanların coğrafya farklarından

ötürü birbirinden ayrı olmalarının yanı sıra, sosyo-kültürel özellikler açısından da farklılık taşımaları söz konusu olur. Bu bağlamda din, mezhep, ırksal özellikler, cinsiyet özellikleri, sahip olunan siyasal yaklaşımları insanları çeşit çeşit tanımlamayı gerekli kılan hususiyetlerdendir. Bu hususu genel olarak Kafkasya ve özel olarak da Kuzey Kafkasya'ya uyarlayarak ele aldığımızda, her başlık altında onlarca değişik unsuru bünyesinde barındıran bir bölge olarak karşımıza çıktığı anlaşılacaktır. Dünyada var olan her unsurun olmasa da büyük çoğunluğunun varlık olduğu bir bölgede çeşitlilik araştırması elbette son derece güç olacaktır. Bu sebeple daha kolay kılmak için iki kategorideki çeşitliliği ele almak ile çalışmayı sınırlamak ihtiyacı hissetmiş olduk. Bu husus da etnik gruplar ve dini gruplar biçiminde ortaya konmuştur.

Kuzey Kafkasya'daki her cumhuriyette heterojen bir nüfus egemen durumdadır. Etnolojik bakımdan homojen bir yapıdan bahsedilmesi mümkün değildir. Kuzey Kafkasya'nın doğu taraflarında Müslüman nüfus yoğun iken Batı taraflarında Rus kökenliler ve Hristiyanlar çoğunluktadır (Akhiyadov,2020:4). Etnik köken olarak da dini olarak da farklı yapılar çoğunluktadır

Çalışmanın bu aşamasında bu çeşitliliğin iki ana gerekçesi olan etnik ve dini temelli analiz edilmesi doğru olacaktır. Öncelikle Kuzey Kafkasya'daki etnik gruplar konusu ele alınmalıdır.

5.1. Kuzey Kafkasya'da Etnik Gruplar

Kuzey Kafkasya Bölgesi, coğrafi açıdan bir bütün gibi görülse de tarihsel ve sosyo-kültürel göstergeler bakımından çeşitlilik ortaya koymaktadır. Bunların yanı sıra, Kafkasya için Batı kültürü (Rus kültürü ve Ortodoksluk) ile Doğu kültürü (yerli kültürler ve İslam) arasında sınırların kesişme noktası ifadesi kullanılabilir. Kuzey Kafkasya, kültür ve medeniyet açısından binlerce yıllık tarihsel bir

geçmişin sahibidir. Bölgenin kültürlerarası göç yolları ve geçiş noktasında bulunması farklı kültür ve medeniyetlerin mücadele alanı olarak tanımlanmasına uygun olmuştur. Bu doğal gerekçelere bağlı olarak gelişen bu çeşitlilikle birlikte, Kuzey Kafkasya'da yaşayan etnik grup sayısının yüzü bulduğu söylenebilir. Bu olgusal gerçekliklerden dolayı, Kafkas Dağları için “diller dağı” ifadesi de kullanılmaktadır Kuzey Kafkasya'da varlığını sürdüren etnik gruplar; daha önceleri Çerkesler, Abazalar, Abhazlar, Karaçaylar, Balkarlar, Osetler, Çeçenler, İnguşlar ve Dağıstanlılar (Avarlar, Lezgiler, Dargiler, Agullar vd.) meydana gelmekteydi. Bunlardan sonra Yunanlılar Homeros zamanında (9. yüzyıl) Batı'dan gelip yerleşirken, İlk Yahudi göçü 7. yüzyılda meydana gelmişti. Bugün bölgede azımsanmayacak bir nüfus yoğunluğuna sahip olan Türkler, 3. yüzyıldan itibaren kuzeyden gelmeye başlamışlardır. Daha sonra bölgeye 16. Yüzyıldan itibaren ilgi duymaya başlayan Ruslar da 18. ve 19. Yüzyılda gelmişlerdir (Tekir, 2016:24-25). Bu binlerce yıllık birikimle kültürel çeşitliliğin yoğunlaştığı bir Kuzey Kafkasya ortaya çıkmıştır.

Bugünün gerçekleriyle Kafkasya'daki etnolojik grupları sıralamak gerekirse, şu gruplardan bahsedilebilir: Abhazlar-Abazalar, Adigeler, Abzehler, Şapsığlar, Bjeduğlar, Natuhaylar, Janeler, Temirgoylar, Besleneyle, Kabardeyle, Karaçay-Malkarlılar, Osetler, Çeçen-İnguşlar, Dağıstan Halkları, Lezgiler, Dargılar, Laklar, Avarlar, Kumuklar (Tavkul, 2022:51).

Tarihsel ve irksal bakımdan her biri farklı kaynaktan gelen bu toplulukların hepsi bu bölgede yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu yaşamlarını sürdürürken günlük yaşamda çok fazla sorun yaşamasalar da her an çatışma yaşama potansiyeli taşıyan çeşitli insan topluluklarının köken bakımından farklılığı anlaşmazlık gerekçesi olarak ortaya çıkabilmektedir.

Yüzden fazla etnik grubun varlığının söz konusu olduğu bölge giyim kuşamları, dilleri ve gelenekleri ile etnolojik ve dini bir mozaik görüntüsünü takdim etmektedir. Bu olgusal gerçeklere ilave olarak, zaman içerisinde, Rusların hem Çarlık hem Sovyet Döneminde hem de şimdiki Federasyon zamanında devam ettirdiği etnik farklılıklar oluşturma politikaları, iskân politikaları ve sınırları yapay çizilmiş cumhuriyetlerdeki nüfus kombinasyonları Kafkasya'yı iyice etnolojik mayın tarlasına dönüştürmüştür (Tekir, 2016:24).

Etnik gruplar kadar çeşitli olmasa da bölgede din çeşitliliği de hâkim durumdadır. Bu aşamada da Kuzey Kafkasya'daki dini gruplar analiz edilebilir.

5.2. Kuzey Kafkasya'da Dini Gruplar

Kuzey Kafkasya'yı Kafkas Sıradağlarının kuzey kısmında kalan bölge olarak düşünecek olursak, bu bölgeyi de yukarıdan aşağı doğu-batı eksenli yine ikiye ayırdığımızda dini açıdan da farklı bölgelerle karşı karşıya kalınmakta olduğu görülmektedir. Kuzey Kafkasya'nın doğusunda çoğunluk Müslümanlar, batısında ise çoğunluk Hristiyanlar olarak ifade edilebilir. Eskiden gelip yerleşmiş olan az sayıdaki Yahudi'yi de ayrı bir dini grup olarak varlığını saymak mümkün olacaktır. Hem Müslümanlar hem de Hristiyanlar da tek gruptan oluşmamaktadır. Bunların da anlayışları farklı olanları bulunmaktadır. Hristiyanların farklı gruplarının nedeni Rusya'nın iskân politikası ile ilgili iken, Müslümanlardaki farklılık çok fazla baskı altında kalınca, içe kapanıp köktendinci akımlara ilgi duymak şeklinde kendini göstermektedir (Kılıçoğlu, 2019:237).

Kuzey Kafkasya'daki dinlerdeki çeşitliliğin yanı sıra Müslümanlığın idrak ediliş biçimlerindeki çeşitliliğin de farklı dini gruplar oluşturmak gibi yansımaları bulunmaktadır Sovyetlerin çöküşünün yirmi yıl kadar öncesine dayanan Müslüman bölgelerdeki köktenci akımların yayılma hikayesi, Soğuk Savaşın Sona

Ermesi olgusu ile daha fazla yoğunluk kazanmıştır. Bu dönemde, Sovyet bakiyesi ülkelerin inanç haritasında da değişmelerin ortaya çıktığı görülmüştür. Ani değişmelerle baskıcı dönemde gizli öğrenmenin zorluklarını da içeren yanlış inançlar ve ahalinin dine karşı açlığı sağlıklı düşünceye sahip dini akımların yanında sağlıklı bakış açısına sahip dini akımların da bölgeye girip yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bağımsızlık sonrasında dışarıdan kaynaklı gelişim nedenleri olsa da temeli eskilere de dayandırılabilir yerli anlayışların ürünü olan bu köktenci akımlar çatışmalara neden olabilecek yeni kırılma noktaları olmuştur. Bunların yanı sıra toplumun dini bakımdan cahilliği, çeşitli tefsirlerle ilgili tasavvur eksikliği, ideal din tasavvurlarının grupların kendini tanımlayacağı biçimde olup diğerlerini mahkûm eden tarzda olması gibi gerekçeler köktencilik Kuzey Kafkasya'da yaygınlaştırmıştır. Bir de Sovyetlerin yıkılışının ekonomik bağlamda en çok Müslümanları etkilemiş olması da giren zararlı akımların parayla yaygınlığı kolaylaşmıştır. Buna bir de devletin olayın ciddiyetini anlayamaması sebebiyle tedbirler alamaması eklenince, zararlı sayılabilecek anlayışların yaygınlaşmasına güçlenmeleri de eklemiştir. Bütün bu durumlar devletin bu yapıları tanımaması ve tedbir almakta yetersiz kalmasının doğal sonucu olarak görülebilir. Öyle ki, bu gelişmelerle Kafkasya ahalesinin radikal ve bölücü akımların etkisinde kalması tamamen yasal çerçeveler dahilinde yapılan propaganda faaliyetlerinin ürünü olmuştur. (Yarlıkapov, 2001). Bu olaylardaki gerekçelerden birinin de bölgenin bölünmüş sosyal sisteminin yeni nedenlerle parçalanmaya devam etmesinin bölgeye hâkim olmak isteyenlerin işini kolaylaştıracağı olgusunun da var olacağı unutulmamalıdır.

Bir bakıma genel olarak Kafkasya Müslümanları kuzeyinde Sünniliğin Selefilik akımıyla ciddi tehditler oluşturabilecek sıkıntılarla karşı karşıya bulunurken, güneyi de İran'ın Şia Akımlarının görüntüsünün arkasındaki tehditleriyle karşı

karşıyadır. Bu durum sürekli yeni kırılma noktalarının dini gerekçelerle gelişim göstereceğini bize anlatmaktadır.

Bu noktada Kuzey Kafkasya'daki dini ve etnik grupların yol açtığı bölgesel çatışmalar ilişkisinin ele alınacağı bölüme geçilebilir.

6. KUZEY KAFKASYA'DAKİ DİNİ-ETNİK GRUPLAR VE BÖLGESEL ÇATIŞMALAR

İnsan çeşitliliği bakımından insanın en yoğun olduğu dünya bölgelerinden biri olan Kafkasya'nın hem coğrafik olarak hem de beşeri ilişkiler bağlamında iki kategorik alt bölgeye ayrıldığı görülmektedir.

Rusya'nın kontrolündeki özerk yapıli federasyon üyesi ülkelerin toprağına Kuzey Kafkasya denirken, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'ı kapsayan topraklara ise Güney Kafkasya denmektedir. (Akdemir-Koçyiğit, 2023:142). Çalışmamızın odak noktasını oluşturan Kuzey Kafkasya'nın insan çeşitliliğı hem etnolojik bağlamda hem de dinsel bağlamda çok yoğundur. Konuşulan dillerden ve inanılan dinlerden kaynaklı grupların yüzleri bulduğı bu coğrafyada haşin tabiat şartlarının egemen oluşu da özgün kalmış ve ilk halini koruyan din ve kültür yapılarının varlığını temin etmiştir.

Antropolojik koşulların temin ettiği bu insan çeşitliliğı birbirleriyle anlaşamayan insanların da aynı toprak parçası üzerinde yaşamak durumunda kalma sonucunu da yaratmıştır (Karabayram, 2011:27). Anlaşamayan insanların kaçınılmaz bir biçimde çatışma yaşayacağı bir olgusal gerçekliktir. Bundan ötürü tarihte ve günümüzde en çok ırk, din ve mezhep çatışmalarının yaşandığı birkaç dünya bölgesinden birinin Kuzey Kafkasya olduğu nettir.

Coğrafi olarak kervanların geçiş döneminde de enerji hatlarının geçiş dönemlerinde de Doğu-Batı ve Kuzey-Güney eksenli hareketliliklerin odak noktası olduğu için Kuzey Kafkasya egemenlik mücadelelerinin de merkezinde yer almıştır. (Derman, 2013:42-43). Her dönemin bölgesel ve küresel güçlerinin ve yereldeki yerel otoritelerin karşılıklı mücadele alanı olmuş olan Kuzey Kafkasya devamlı kan, göz yaşı ve kitlesel ölümlerin de adresi olmuştur. Otoritesini kurmak isteyen güçlerin baskılarını içeren yaşam deneyimleri güçlüler için olmasa da bölge insanı için her zaman istikrarsızlık gerekçesi olmuştur.

Her yeni çatışmanın yeni kimlik oluşumu için de bir kırılma noktası olduğu Kuzey Kafkasya'da aynı zamanda bu durumun her ırk, din ve mezhebin fanatik ve tutkulu taraftarlarının da kolayca yaratıcısı olmuştur. Bunun doğal bir sonucu olarak da fanatizmi üst seviyede olan tarafların birbirlerinin otoritesini tanımama olgusunu ortaya çıkarmıştır. İstikrarsızlığın ana gerekçesi olan anlayamayan ve birbirini tanımayan insan gruplarının varlığı bölgeye bölge dışı güçlerin müdahalesini ve egemenlik kurmasını kolaylaştırmıştır. Böl-yönet şeklinde yaklaşım sergileyen güçlü aktörlerin bölgedeki egemenliğini de bu tablo pekiştirmiştir (Ayan, 2010:33-38).

Günümüz koşullarında Rusya'nın hakimiyet sahasında olan Kuzey Kafkasya'da dünyanın her bölgesindeki küresel ve bölgesel güçlerin etkisi altında yer alan grupların varlığı da bölgenin enerji kaynakları açısından zengin olması ile ve daha uzaktaki kaynakların iletim noktalarında yer alması ile açıklanabilir.

Özellikle araştırma konumuzu teşkil eden dini ve etnik grupların bölgedeki yapısal özelliklere etkisi çok derin olmuştur. Hem din çeşitliliği biçiminde dini grupların numuneleri, hem aynı dinin farklı kolları bakımından oluşmuş dini

gruplar, hem de dinlerin farklı yollardan takip edilen yolları denilen tarikatların her din için varlığı bu bölgede birlikte yaşamak durumunda olan insanların ortak müşterek oluşturmalarına da engel olmuştur. Aynı durum etnik gruplar açısından çok daha fazla heterojen yapılı insan gruplarının ortaya çıkması biçiminde reel durum ortaya çıkarmıştır denilebilir.

7. TARTIŞMA ve SONUÇ

Dünyadaki önemli problemlerin yaşandığı bölgelerden biri olarak kayda geçen Kafkasya'nın Kafkas Sıradağlarının kuzeyinde ve güneyinde kalan kesimleri ayrı ayrı isimlerle adlandırılmaktadır. Bu adlandırmalar: Kuzey ve Güney Kafkasya şeklinde yapılır.

Konu olarak belirlediğimiz Kuzey Kafkasya Güney Kafkasya'ya göre etnolojik bakımdan ve dinsel bakımdan çok çeşitli insanı uhdesinde barındırmasından ötürü sıklıkla çatışmaların da gözlendiği yerlerden olmaktadır.

Abhazlar-Abazalar, Adigeler, Abzehler, Şapsığlar, Bjeduğlar, Natuhaylar, Janeler, Temirgoylar, Besleneyle, Kabardeyle, Karaçay-Malkarlılar, Osetler, Çeçen-İnguşlar, Dağıstan Halkları, Lezgiler, Dargılar, Laklar, Avarlar, Kumuklar olarak adları sıralanabilecek olan Kuzey Kafkasya etnik grupları çeşitliliğin ana temsilcileridir. Bunların yanı sıra dinlere göre farklılıkları da içinde barındıran Kuzey Kafkasya; adını aldığı sıra dağlara bu çeşitlilikten kaynaklı olarak "diller dağı" denen bir dünya bölgesidir.

Sadece bu kadar çok insan çeşidi olmasından kaynaklı olarak değil, aynı zamanda yolların ve iklimlerin de geçiş güzergahı olması gibi özellikleri de olan Kuzey Kafkasya her zaman küresel aktörlerin de dikkatini cezbetmeyi başarmıştır. Bu gerçekliklerden ötürü sürekli içine girilen, insanları ile uğraşan

ve savaşlarla baş başa kalınan bu bölge yaşanmış olan çatışmaların acı tecrübelerinin de bölgede kırılmalar yarattığı ifade edilebilir. Dünyanın her farklı bölgesi ve her farklı anlayışlarındaki insanlarıyla bağ kurma farklılığı olan bölge insanları bunun etkisiyle farklı gçlerin tehditlerine de açık konumda olmaktadır.

Durağan olduğu zamanın çok az yaşandığı bu dünya bölgesi; daha çeşitli dil, din, kültür, antropoloji, sosyoloji gibi çalışmalar yapılması zorunlu olan alanlardandır.

ıkar atışması Bildirimi:

Bu makalenin yayımlanmasında herhangi bir potansiyel çıkar atışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

- Akdemir, İ.Ö. ve Koçyiğit T.M. (2023). "Zihinlerdeki Kafkasya: Kafkasya'nın Konumu ve Sınırları Üzerine Jeopolitik Analiz." Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi- VİSBİD. Sayı 6:132-157.
- Akhiyadov, M. (2020). *Kuzey Kafkasya raporu*. İNSAMER, İstanbul.
- Ayan, E. (2010). "Kafkasya: Bir etno-kültürel tarih çözümlemesi", ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Arattırmaları Dergisi, Cilt: 1 Sayı: 2 Aralık:19-50.
- Derman, G.S. (2013). "Kafkasya Bölgesi'nin etnik çatışmalar açısından incelenmesi", Düşünce Dünyasında Türkiz, Cilt: 4, Sayı: 22:31-46
- Caferov, N. ve Aslanlı, A. (2016). "Kuzey Kafkasya: Azerbaycan için riskler ve fırsatlar", Karadeniz Araştırmaları, Yaz 2016, Sayı:50:..1-16.
- Coşkun, H. (2020). "Dini gruplar sosyolojisi", *Din Sosyolojisi*, Akademisyen Yayınevi, Ankara:227-244.
- Demir, A. F (2003). *Türk dış politikası perspektifinden Güney Kafkasya*, Bağlam Yayınları, Ankara.
- Ercan, R. (2015). "Sosyolojide temel kavramlar", *Sosyoloji*, Editörler: Feridun Merter-Mustafa Talas, Lisans Yayıncılık, İstanbul.
- Erkal M. (1996). *Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul.
- Gezgin, S. (2021). *Kültürel Antropoloji*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Gönenç, İ (2012), "Etnisite ve din", *Din Sosyolojisi El Kitabı*, Editörler: Niyazi Akyüz ve İhsan Çapçioğlu. Ekrag Kitabevi, Ankara.
- İlhan, S. (1999). *Kafkasya'nın gelişen jeopolitiği*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Kantarci, H. (2006). *Kısaçtaki Bölge Kafkasya*, IQ Yayınları, İstanbul.
- Karabayram, F. (2011), *Güney Kafkasya Jeopolitiğinde Rusya Gerçeği* İstanbul: IQ

Kültür Sanat Yayıncılık

- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 24. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Kılıçoğlu, G. (2019). Dağıstan'ın dini yapısının stratejik sonuçları, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Eylül-Ekim, Cilt: 123 Sayı: 242:233-240
- Kineşçi, E. (2021). "Etnisite", *Kültürel antropoloji*, 2. Baskı, Editörler: Mustafa Talas ve Gökçen Çatlı Özen, Lisans Yayıncılık, İstanbul.
- Nas, F. (2022). Aidiyet türü olarak kimlik, etnisite ve ulusçuluk kavramları arasındaki ilişki, *Sosyologca*, Sayı:23:69-83.
- Sapmaz, A. (2008). *Rusya'nın Transkafkasya politikası ve Türkiye'ye etkileri*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Tavkul U. (2002). *Etnik çatışmaların gölgesinde Kafkasya*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Tavkul, U. (2022). "Kafkasya Gerçeği", Bizim Ahıska
- Tekir, O. (2016). "Kuzey Kafkasya'da Mevcut ve Potansiyel Etnik Çatışma Alanları", *Kafkasya çalışmaları- sosyal bilimler dergisi / journal of Caucasia studies (JOCAS)*, Eylül / September, Yıl / Vol:2, No:3:23-46.
- Tuncel, G. (2015). "Toplumsal Gruplar ve Özellikleri", *Sosyal Psikoloji*, Editör: Hamit Coşkun, Lisans Yayıncılık, İstanbul.
- Yavuz, S. (2019) "Dini Gruplar", *Din Sosyolojisi*, Editör: Osman Eyüpoğlu, Kırgızistan: Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları:89-107.
- Yıldırım, H. (2007). *Kafkasya'da etnik çatışmalar ve Türkiye açısından bölgenin önemi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Yıldız, M. (2006). *Dünden bugüne Kafkasya*, Yitik Hazine Yayınları, İzmir.
- Kocadaş, B. (2005). "Kültür ve Medya." *Bilig*, 34(Yaz): 7-19.
- Ekşi, H. (2002, Mayıs). *Etkili karakter eğitimi müfredatı için stratejiler*. 2000'li Yıllarda 1. Öğrenme ve Öğretme Sempozyumunda sunulan poster bildirisi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul.

- Harputi, A. (1914). *Tarih-i ilm-i kelam*. İstanbul: Necm-i İstikbal Matbaası.
- Hutchby, Ian (1991). "The Organization of Talk on Talk Radio." Broadcast Talk. (Der.) Paddy Schannel. London: Sage. 154-178.
- Kocadaş, B. (2025). *Suçun sosyolojisi*. İkinci Baskı. Ankara: Anı yayınları.
- Kodish, B.I. (2003). What we do with language-waht it does with us. *ETC: A review of general semantics*, 60(1), 383-384. 06 Ocak 2008 tarihinde EBSCOhost veritabanından alınmıştır.
- Odman, A. E. (2003), "Karşılaştırmalı Ekonomi-Politik: Meksika'da Popülizm ve Türkiye'de Devletçilik", 8.Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, 3-5 Aralık, Ankara.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction:

This study chooses to first describe the Caucasus region before discussing the North Caucasus. Accordingly, geographically, the Caucasus is a region bordered by the Sea of Azov and the Black Sea to the west, the Kuban and Kuma Rivers to the north, and Turkey and Iran to the south. The Caucasus region, thus enclosed, is a geographical area extending from the Taman Peninsula east of Crimea to the Absheron Peninsula west of the Caspian Sea.

Strategically located between Europe and Asia, the Caucasus region consists of two distinct areas: North Caucasus and South Caucasus. The region known as the North Caucasus refers to the territories of the autonomous republics of Adygea, Karachay-Cherkessia, Kabardino-Balkaria, North Ossetia, Chechnya, Ingushetia, and Dagestan, all located within the borders of the Russian Federation. In contrast, the South Caucasus comprises the territories of the Republics of Azerbaijan, Armenia, and Georgia, as well as the Autonomous Region of South Ossetia. The South Caucasus is also referred to as "Transcaucasia" (Sapmaz, 2008:19-20).

Due to its geographical features, the Caucasus has gone down in history as one of the most diverse regions in the world in terms of the number of people and cultures that have emerged as a place of diverse interactions. For all these reasons, the Caucasus is seen as rich in both human resources and natural resources. In addition to, its location on a transit route in different directions makes it geopolitically and geostrategically important. Furthermore, due to its oil and natural gas resources, the Caucasus is situated at the center of the global power struggle. (İlhan, 1999:15).

North Caucasus, bordered by Azerbaijan and Georgia to the south, the Caspian Sea to the east, and the Black Sea and the Sea of Azov to the west, is a region of the Russian Federation. North Caucasus is a region of the Russian Federation. While it constitutes 1% of Russia's land area (the largest in the world) and accounts for 6.6% of Russia's population, North Caucasus represents the region with the most challenging socio-economic conditions in the country, partly due to the intense manifestation of ethnic and religious differences. (Tavkul, 2002:11).

Method:

This study analyzes the role of religious and ethnic groups in regional conflicts in the North Caucasus. The analysis is conducted from a socioanthropological perspective. A survey model was adopted as the research model. (Karasar, 2012).

Findings:

The North Caucasus is a crossroads between Western culture (Russian culture and Orthodoxy) and Eastern culture (indigenous cultures and Islam). Culturally and civilizationally, the North Caucasus has a history spanning thousands of years. Due to its location on migration routes and transit points, the North Caucasus has been an arena of conflict between different cultures and civilizations. Based on these reasons, the number of ethnic groups living in the North Caucasus is estimated to be close to one hundred. Indeed, this is why the Caucasus Mountains are often referred to as the "mountain of languages." The ethnic groups that continue to exist in the North Caucasus include: Circassians, Abkhazians, Karachays, Balkars, Ossetians, Chechens, Ingush, and Dagestanis

(Avars, Lezgins, Dargins, Aguls, etc.), Greeks, Jews, Oghuz Turks, and Russians. Through thousands of years of accumulated experience and interaction, these groups have created a North Caucasus characterized by intense cultural diversity.

3.1.Conculusion:

Following the historical sequence above, it is possible to list the ethnological groups in the Caucasus in light of today's realities: Abkhazians-Abazas, Adyghe, Abzehs, Shapsugs, Bjedughs, Natukhays, Janes, Temirgoys, Besleneys, Kabardians, Karachay-Malkars, Ossetians, Chechen-Ingush, Dagestan Peoples, Lezgins, Dargins, Laks, Avars, Kumyks.

From a religious perspective, the North Caucasus exhibits significant differences. While the majority in eastern North Caucasus are Muslim, the majority in western North Caucasus are Christian. A small number of Jews can also be considered a separate religious group. Furthermore, neither Muslims nor Christians constitute a single group. This religious diversity contributes to differences in understanding and interpretation within the North Caucasus. (Kılıçoğlu, 2019:237).

Besides the diversity of religions, there are reflections such as the formation of religious groups stemming from differences in how Islam is understood in the North Caucasus. The development of fundamentalist movements in Muslim regions, dating back to the 1970s, intensified after the Cold War. During the same period, there were also changes in the religious landscape of the Soviet countries. The oppressive nature of the Soviet era's Iron Curtain mentality created a situation where religion was practiced and learned in secret. This

situation created a hunger for religion and ensured that people were also open to false beliefs. (Yarlıkapov, 2001).

Alongside those with sound perspectives, many misguided ideologies have also found fertile ground. Fundamentalist religious movements, which had begun to develop earlier, gained momentum after independence. This, in turn, created new points of conflict that could lead to further divisions. Furthermore, factors such as the religious ignorance of the society, a lack of understanding of various interpretations of the Quran, and the prevalence of ideal religious concepts that define groups while condemning others, have fostered fundamentalism in the North Caucasus. Beyond all this, the collapse of the Soviet Union had the greatest economic impact on Muslims, facilitating the spread of harmful ideologies through financial means. When this is combined with the state's failure to understand the seriousness of the situation and take preventative measures, the strengthening of potentially harmful ideologies became inevitable.

The diversity of people in the North Caucasus, as determined by anthropological phenomena, has resulted in the coexistence of people who do not get along with each other on the same land. From a socio-anthropological perspective, it is a fact that conflict is inevitable when people do not get along. Because of this, it is a known fact that the North Caucasus is one of the few regions in the world that has experienced the most ethnic, religious, and sectarian conflicts throughout history and in the present day. (Karabayram, 2011:27).